

*Кожедуб Л. Г.,**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри германської філології та перекладу**Інституту філології**Київського національного університету імені Тараса Шевченка**Лалаян Н. С.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри германської філології та перекладу**Інституту філології**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПЕРЕКЛАД ТВОРІВ Б. ШЛІНКА УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ “DER VORLESER”)

Анотація. У статті подано матеріал про творчість відомого німецького письменника Бернгарда Шлінка та переклад його творів українською мовою. Проведено перекладознавчий аналіз роману “Der Vorleser” (1995), який став найуспішнішою німецькою книгою останніх десятиліть та міжнародним бестселером. Визначено такі головні риси індивідуального стилю письменника, як стриманість, точність, зрозумілість та лаконічність манери оповіді; проста, подеколи навіть суха мова; реалістичність зображуваних подій; емоційний вплив на читача за рахунок особливостей побудови сюжету; відсторонене зображення сюжету; часте вживання питальних речень та риторичних запитань; перехід діалогу в непряму мову; сугестивність розповіді; відкритість кінцівки, що вможливує різне розуміння зображених подій тощо.

Проаналізовано мовні особливості авторського стилю на різних тестових рівнях роману “Der Vorleser” та з’ясовано, що авторський стиль Б. Шлінка вирізняється використанням стилістично забарвленої лексики, чужомовних вкраплень, великої кількості власних назв, термінів, фразеологічних одиниць, різноманітних стилістичних засобів виразності (метафори, анафори, анадиплосису, клімаксу, повтору, риторичних запитань), простих розповідних речень, речень з однорідними членами та сурядних речень, з’єднаних крапкою з комою, послідовного (ланцюгового) зв’язку поєднання речень у тексті.

Досліджено та проаналізовано на прикладах підхід перекладача П. Тарашука до відтворення домінант авторського стилю. Помічено, що перекладач тяжіє до стратегії «одомашнення» перекладу, застосовує різні перекладацькі трансформації та підбирає власне українські відповідники. З’ясовано, що П. Тарашук вдало відтворив у перекладі більшість особливостей авторського стилю. Розглянуто також деякі перекладацькі помилки, які більшою чи меншою мірою вплинули на точність перекладу.

Ключові слова: Бернгард Шлінк, переклад, індивідуальний авторський стиль, перекладознавчий аналіз, домінанта, відповідник, перекладацькі трансформації.

Постановка проблеми. Бернгард Шлінк – один із найбільших талантів сучасної німецької літератури. Він чуйний, спостережливий, надзвичайно інтелігентний оповідач, глибокий знавець людської природи, тонкий психолог взаємовідносин. Його проза зрозуміла, точна, елегантна. Б. Шлінк народився

6 липня 1944 році в німецькому місті Білефельд у родині професора теології Едмунда Шлінка. Біографія Б. Шлінка має багато цікавих фактів. Отримавши юридичну освіту та протягом десятиліть працюючи викладачем права у Вільному університеті, у вільний час він опановував професію терапевта-масажиста. Пізніше він займався ювелірним мистецтвом, після захисту кандидатської та докторської дисертації працював на посаді професора у Боннському університеті, а в 1988 році його було обрано членом Конституційного суду у федеральній землі Північний Рейн-Вестфалія. Приблизно в цей же час Б. Шлінк почав писати та швидко досяг успіху, який, як зауважив Шлінк в інтерв’ю газеті “FAZ”, застав його зненацька і не стільки змінив його життя, скільки збагатив його [1]. У 1988 році Шлінк опублікував своє перше есе “Recht – Schuld – Zukunft” («Право – провина – майбутнє»), в якому автор звертається до тем, що згодом стали ключовими для роману “Der Vorleser” («Читець»).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Б. Шлінка досліджували В. Андрієнко, К. Демедчик, Ю. Запорожченко, І. Кудрявцева, В. Марценішко, О. Околова та інші науковці. Проте у фокусі уваги цих дослідників перебували переважно жанрово-стилістичні особливості творів Шлінка, а також досліджувалися питання, які автор порушує у своїх творах (імідж Німеччини, почуття колективної провини, феномен минулого, конфлікт «другого покоління» тощо).

Метою статті є дослідження українськомовного перекладу роману “Der Vorleser”, написаного Б. Шлінком у 1995 році та перекладеного П. Тарашуком. Ми ставимо перед собою такі завдання: 1) узагальнити інформацію про творчість Б. Шлінка та про переклад його творів українською; 2) визначити мовні особливості індивідуального авторського стилю письменника на різних текстових рівнях та з’ясувати, чи є твори Б. Шлінка важкими для перекладу; 3) здійснити компаративний аналіз роману “Der Vorleser” та його українськомовного перекладу, виконаного П. Тарашуком; 4) дослідити стратегії, які перекладач використовує для відтворення домінант стилю автора; 5) проаналізувати деякі перекладацькі помилки, що вплинули на точність перекладу.

Виклад основного матеріалу. Кар’єра Б. Шлінка як письменника розпочалася із серії детективних романів, написаних

у співавторстві з Вальтером Поппом, “Selbs Justiz” («Правосуддя Зельба»), що була опублікована у 1987 році. Опісля з’явилися й інші твори (“Die gordische Schleife” («Гордієв вузол», 1988); “Selbs Betrug” («Обман Зельба», 1992). Проте всесвітньо відомим письменник став у другій половині 1990-х років завдяки роману “Der Vorleser” («Читець», 1995), що був перекладений 39 мовами світу та виданий мільйонами примірників. Саме цей роман поставив Б. Шлінка поруч із такими письменниками, як П. Зюскінд, Е.М. Ремарк та Г. Белль. Роман став найуспішнішою німецькою книгою останніх десятиліть та міжнародним бестселером, зібравши низку престижних літературних премій: “Prix Laure Batalion” (Франція, 1997), “Hans-Fallada-Preis” (Німеччина, 1998), “International IMPAC Dublin Literary Award” (Ірландія, 1999), “Eeva Joenpelto-Preis” (Фінляндія, 2001), “WELT-Literaturpreis” від німецької газети “Die Welt” (1999), а також посів 14-те місце у списку найулюбленіших книг німців “ZDF-Lieblingsbücher” (2004) [2]. Ще більшої популярності роману додає його оscarоносна екранізація у 2009 році режисером Стівеном Долдрі (головні ролі зіграли Кейт Уінслет, Девід Кросс, Ральф Файнс).

Згодом вийшли у світ й інші твори Б. Шлінка (романи “Selbs Mord” («Вбивство Зельба», 2001); “Die Heimkehr” («Повернення», 2006); “Das Wochenende” («Вікенд», 2008); “Die Frau auf der Treppe” («Жінка на сходах», 2014); “Olga” («Ольга», 2018); оповідання “Sommerlügen” («Літні обмані», 2010); “Liebesfluchten” («Любовні втечі», 2010); “Abschiedsfarben” («Кольори розлуки», 2020); есе “Gedanken über das Schreiben. Heidelberger Poetikvorlesungen” («Роздуми про письменництво. Хайдельберзькі лекції з поезики», 2011).

Українськомовні читачі відкрили для себе Б. Шлінка завдяки перекладу українською двох його творів: у 2005 році у видавництві «Основи» з’явився переклад роману “Der Vorleser” («Читець»), виконаний П. Тарашуком (передрук роману датується 2016 роком, видавництво «Фоліо»), а у 2019 році Єлена Даскал переклала українською роман “Olga” («Ольга») (видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля»).

Роман “Der Vorleser” лаконічний із точки зору форми та складний, зважаючи на моральні проблеми, які порушує автор. Роман описує розрив між поколіннями в Німеччині, осмислення молодими німцями – представниками «другого покоління» – злочинів періоду Голокосту. Події розгортаються в Західній Німеччині та охоплюють майже 40-річний період із 1958-го року до 1990-го [5, с. 2]. Бернгард Шлінк реалістично і тонко зображує незвичну історію кохання на тлі геноциду, вини і каяття, поєднуючи у творі психологізм та метафоричність. З одного боку, “Der Vorleser” отримав багато схвальних відгуків критиків і навіть був включений до обов’язкової шкільної програми, з іншого – Шлінка гостро критикували за його метод опису нацистських злочинів та звинувачували в історичній фальсифікації.

Як і будь-який письменник, Б. Шлінк має індивідуальний авторський стиль, до головних ознак якого належать: чужість риторичності, стриманість та лаконічність манери оповіді; проста, подеколи навіть суха мова; точність та зрозумілість оповіді, що надає твору відчуття правдивості; відсторонене зображення сюжету; ширість авторської інтонації; імпліцитність інформації; загострення уваги читача на фактах, а не на вмінні порушити чимало проблемних питань філософського, морального та емоційного характеру; багатомірність та багатоплановість

авторського мислення; реалістичність зображуваних подій, наближеність до даних дійсності; емоційний вплив на читача за рахунок особливостей побудови сюжету – створення особливих поворотних точок, які змушують інакше поглянути на події; використання особливостей розмовної мови поряд з особливостями писемного мовлення; часте вживання питальних речень та риторичних запитань; використання простих та складносурядних речень; перехід діалогу в непряму мову; сугестивність розповіді; відкритість кінцівки, що вможливило різне розуміння зображених подій [3, с. 89; 4, с. 8–9].

Перейдемо до перекладознавчого аналізу роману “Der Vorleser” та з’ясуємо, які мовні домінанти є характерними для індивідуального авторського стилю Б. Шлінка. На лексичному рівні тексту спостерігаємо розмаїття стилістично забарвленої лексики: лексику високого стилю (*lispeln, der Leib, souverän reagieren, schelten, die Schelte*), розмовну лексику (*bullern, die Göre*), чужомовні вкраплення (*die Courage, das Restaurant „Au Petit Garçon“, Champagner*) та запозичення (*balancieren, Pose, imprägnieren, Brikett*). Цікавими є оказіоналізми: *zurücktrampen, fertigwerden, sandsteinfassen*. Регіональний аспект представлений у романі власними назвами: антропонімами (*Frau Schmitz, Michael Berg, Gertrud, Holger Schlüter*) та топонімами (*Blumenstraße, Bahnhofstraße, Häuserstraße, Wimpfen, Amorbach, Miltenberg, Schwetzingen, Auschwitz, Siebenbürgen, Griechenland, Rom, Bern, Elsaß, Wilhelmsplatz, Rohrbach, Odenwald, Nulsoch, Pfalz, Provence*). Соціальний аспект демонструють лексичні одиниці з термінологічним забарвленням, наприклад: *mäandern, Gelbsucht, Erker, Backsteinmauerwerk, Sandsteinquader, Architrav, Backsteinmauer, Basaltklötzchen, Kalkül* тощо. Фразеологічний аспект представлений фразеологічними одиницями (далі – ФО), наприклад: *aufwärts gehen, vom Hölzchen aufs Stöckchen kommen, sich um Kopf und Kragen reden, wie ein Fisch im Wasser schwimmen, auf j-n mit dem Finger zeigen, (D) den Boden entziehen, die Augen vor etwas verschließen, j-m die Augen öffnen, j-m das letzte Wort lassen, aus vollem Hals lachen, j-m den Atem stocken lassen, alle Hände voll zu tun haben, letzte Hand an etwas legen, sich in j-s Herz drängen* тощо.

Часто автор вдається до використання стилістичних фігур, які допомагають зобразити портрети героїв, охарактеризувати їх внутрішній світ та психологічний стан; яскраво, емоційно, образно передати зображувані ситуації та явища (метафори: *Verabredung mit der Vergangenheit, das Heulen des Winds, die Gläser und Aschenbecher tanzten, Todesmarsch, Todestrab, Todesgalopp, Welt der Konzentrationslager, eine Säge kreischte, quietschende Reifen, das Haus ist blind, die Welt ist tot, langweilige Reihen verwahrloster Blumen, Beeren- und Gemüsebeete*; анафори (єдинопочатку): *Was weiß ich, warum du nach Schwetzingen fährst. Was weiß ich, warum du mich nicht kennen willst; Ich war nicht erleichtert, ... Ich war auch nicht enttäuscht. Ich war entschlossen, sie zu sehen und zu warten, bis sie käme*; риторичних запитань: *War ich krank? Hatten die Geschwister etwas bekommen, was ich nicht bekommen hatte? Stand für den weiteren Verlauf des Tages Unangenehmes, Schwieriges an, das ich bestehen mußte?*; повтору: *Ich fühlte nichts. Während der wochenlangen Gerichtsverhandlung fühlte ich nichts...*; клімаксу: *„Todesmarsch?“ fragt die Tochter im Buch und antwortet: „Nein, Todestrab, Todesgalopp“*; анади-плизису: *Sie hat mich in die Küche geführt. Die Küche war der größte Raum der Wohnung.*

На синтаксичному рівні тексту можемо вказати на переважання простих розповідних речень: *Ich wartete im Flur. Sie zog sich in der Küche um. Die Tür stand einen Spalt auf* [6, с. 15]. *Ich will eintreten. Ich drücke die Klinke* [6, с. 10]. Шлінк активно використовує складносурядні безсполучникові речення: *Der Tag ist ganz hell, die Sonne scheint, die Luft flimmert, und die Straße glänzt vor Hitze* [6, с. 10]. *Sie balancierte auf einem Bein, stützte auf dessen Knie die Ferse des anderen Beins, beugte sich vor, führte den gerollten Strumpf über die Fußspitze, setzte die Fußspitze auf den Stuhl, streifte den Strumpf über Wade, Knie und Schenkel, neigte sich zur Seite und befestigte den Strumpf an den Strumpfbändern* [6, с. 15] та сурядні речення, з'єднані крапкою з комою, передаючи послідовність подій: *Ich erkannte einen ehemaligen Teilnehmer des KZ-Seminars; er hatte vor mir Examen gemacht, war zunächst Anwalt geworden und dann Kneipier und kam in langem, rotem Mantel* [6, с. 168]. *Frau Schmitz bügelte; sie hatte eine Wolldecke und ein Leintuch über den Tisch gebreitet und nahm ein Wäschestück nach dem anderen aus dem Korb, bügelte es, faltete es und legte es auf den einen der beiden Stühle* [6, с. 13]. Такий тип речень можна зарахувати до індивідуального стилю автора. Також речення з однорідними членами є домінантою авторського стилю Б. Шлінка: *Ich sah den Himmel, die Sonne, die Wolken und hörte die Kinder im Hof spielen* [6, с. 5]. *Sehnsüchte, Erinnerungen, Ängste, Lüste arrangieren Labyrinth, in denen sich der Kranke verliert und entdeckt und verliert* [6, с. 20]. *Ich weiß nicht, wie sie schaute – verwundert, fragend, wissend, tadelnd* [6, с. 16].

Синтаксичною домінантою індивідуального стилю можна також уважати послідовний (ланцюговий) зв'язок поєднання речень у тексті, коли кожне наступне речення пов'язується певним елементом із попереднім: *Ich sollte spazieren gehen, jeden Tag ein bißchen weiter, ohne mich anzustrengen. Die Anstrengung hätte ich gebraucht* [6, с. 19]. *Mir war behaglich. Es war ein erregendes Behagen, und mein Geschlecht wurde steif* [6, с. 26].

Перш ніж перейти до аналізу українського перекладу роману "Der Vorleser" подамо коротку інформацію про його перекладача. Петро Тарашук – український перекладач, публіцист, редактор, колумніст, член Національної спілки письменників України, лауреат Літературної премії імені Григорія Сковороди (2010) за переклад книги «Малон умирає. Несказаний» Семюела Бекета та Премії імені М. Рильського (2012) за переклад із французької книжок «Записники» і «Цитадель» Антуана де Сент-Екзюпері. Перекладає твори з англійської, іспанської, німецької, французької, польської, російської мов. Із німецької мови Петро Всеволодович перекладав твори Ф. Кафки, Ф. Ніцше, Ш. Цвайга, З. Фройда, Р.-М. Рільке, Й. Рота, Г. Келлера та інших письменників.

Проаналізуємо перекладацький підхід П. Тарашука до відтворення мовних домінант індивідуального стилю Б. Шлінка. Варто зазначити, що перекладач вдало відтворив у перекладі більшість із вищезазначених особливостей авторського стилю. Це простежується на всіх рівнях тексту. Відтворюючи антропоніми та топоніми, Тарашук вдається до транскрипції зі збереженням певних елементів транслітерації: *Frau Schmitz – фрау Шміц; Michael Berg – Мікаель Берг; Julia – Юля; Holger Schlüter – Гольгер Шлютер; Gertrud – Гертруда* (адаптивне транскодування); *Schwetzingen – Шветцинген; Pfalz – Пфальц; Bahnhofstraße – Бангофштрассе; Häuserstraße – Гойзерштрассе; Blumenstraße – Блюменштрассе; Wilhelmsplatz – Віль-*

гельмс-платц; Auschwitz – Аушвіц; Provence – Прованс; Struthof-Natzweiler – Штрупгоф-Нацвайлер. У поодиноких випадках перекладач додає до транскрибованого топоніма додаткову лексему: *im Odenwald – у природному парку Оденвальд; die Vogesen – Ботезькі нагорби; Arbeiterin bei Siemens – працювала на заводі Сименса*, або ж використовує усталені відповідники: *Rom – Рим; Rußland – Росія; in Siebenbürgen – у Трансильванії*. Трапляються випадки перекладу топонімів за допомогою калькування: *Nußloch – Горіхове провалля; Rohrbach – Очеретяний струмок*.

Цікавим, на наш погляд, є підхід до відтворення ергоніма, що є назвою ресторану: *das Restaurant „Au Petit Garçon“ – ресторан „Au Petit Garçon“ – «У хлопчика»*. П. Тарашук спочатку залишає назву без змін, чим очужує текст, а поруч подає переклад, щоб україномовний читач міг зрозуміти назву французького ресторану, яка є важливою для героя, оскільки саме так до нього зверталася Ганна: «Хлопче». Подібну стратегію спостерігаємо і в іншому прикладі: *Hannas Geld habe ich gleich nach der Rückkehr aus New York unter ihrem Namen der Jewish League Against Illiteracy überwiesen* [6, с. 206] – *Ганніні гроші, повернувшись із Нью-Йорка, я одразу переказав Jewish League Against Illiteracy, Єврейській лізі боротьби з неписьменністю* [5, с. 202].

Проаналізувавши перекладацький підхід П. Тарашука до відтворення фразеологізмів, можемо зазначити, що фразеологічна насиченість перекладу є близькою до оригіналу. Переклад ФО за допомогою відповідного фразеологізму в цільовій мові забезпечує не лише передання змісту, але й відтворення образності та експресивності оригіналу: *Schwamm Julia darin wie ein Fisch im Wasser* [6, с. 165] – *Юля почувалася, мов риба у воді* [5, с. 60]. *Ich konnte auf niemanden mit dem Finger zeigen* [6, с. 162] – *Я ні на кого не міг показати пальцем* [5, с. 157]. *Wenn man weiß, was für den anderen gut ist und daß er die Augen davor verschließt, muß man versuchen, ihm die Augen zu öffnen. Man muß ihm das letzte Wort lassen, aber man muß mit ihm reden, mit ihm, nicht hinter seinem Rücken mit jemand anderem* [6, с. 137–138] – *Коли знаєш, що для іншого є добром, а він заплющує на те очі, треба спробувати розкрити йому очі. Треба лишити за ним останнє слово, але слід поговорити з ним – з ним, а не з кимсь за його спиною* [5, с. 134–135]. Однак подеколи спостерігаємо випадки дефразеологізації ФО оригіналу, які або не мають відповідників у мові перекладу: *Erst mit dem neuen Jahr ging es aufwärts* [6, с. 5] – *Трохи полегшало мені лише після нового року* [5, с. 3] (ФО „es geht aufwärts mit j-m“ – «хто-н. досягнув великих успіхів, хто-н. йде вгору»). *Dann zeigten wir uns, was wir sahen: die Burg, den Angler; das Schiff auf dem Fluß, das Zelt, die Familie im Gänsemarsch am Ufer...* [6, с. 53] – *Тоді ми показували одне одному те, що бачили: замок, рибалку, пароплав на річці, намет, родину, що вервечкою тягнулася вздовж берега* [5, с. 51]), або таке перекладацьке рішення свідчить про «присутність перекладача»: *Sie sah mich, lachte zuerst verhalten glucksend und dann aus vollem Hals* [6, с. 25] – *Побачивши мене, спершу стримано хихикнула, а потім розреготалася* [5, с. 22]. *Hatte sie sich deswegen im Prozeß um Kopf und Kragen geredet?* [6, с. 127] – *То через те вона й на процесі говорить собі на згубу?* [5, с. 124]. Зазначимо, що обидва фразеологізми мають еквіваленти в українській мові: „aus vollem Halse (lachen, singen, schreien)“ – «на все горло (сміятися, спі-

вати, кричати)», „*sich um Kopf und Kragen reden*“ – «поплатитися головою за свої слова». Водночас спостерігаємо введення в текст перекладу додаткових ФО: *Wir froren, und ich legte den Arm um sie* [6, с. 73] – *Ми ханали дрижаки, і я обняв її* [5, с. 73] («ханати дрижаки» – «тремтіти від холоду, страху»). *Der Prozeß oder die Angeklagte, die du immer angestarrt hast?* [6, с. 169] – *Процес чи підсудна, до якої ти всякчас прикунав очима?* [5, с. 164] («прикипів очима до кого, чого» – «пильно (уважно) дивитися на кого, що»).

Що стосується відтворення авторської стилістики, то П. Тарашук намагається передати інтенцію автора, зберігаючи в перекладі анафору: *Was weiß ich, warum du nach Schwetzingen fährst. Was weiß ich, warum du mich nicht kennen willst* [6, с. 48] – *Звідки мені знати, чого ти їдеши у Шветцинген? Звідки мені знати, чого ти не хочеш признаватися, що знаси мене?* [5, с. 45]; повтори: *Ich fühlte nichts. Während der wochenlangen Gerichtsverhandlung fühlte ich nichts...* [6, с. 96] – *Я нічого не відчував. Під час судових засідань, що тривали не один тиждень, я нічого не відчував...* [5, с. 94]; клімакс: „*Todesmarsch?*“ *fragt die Tochter im Buch und antwortet: „Nein, Todestrab, Todesgalopp“* [6, с. 116] – «*Марш смерті?*» – *запитує донька в книжці й відповідає: „Ні, клус смерті, чвал смерті“* [5, с. 113]; влучно відтворює метафоричні звороти: *Verabredung mit der Vergangenheit* [6, с. 167] – *побачення з минувиною* [5, с. 162], *das Heulen des Winds* [6, с. 151] – *завивання вітру* [5, с. 147], *das Haus ist blind* [6, с. 10] – *будинок сліпий* [5, с. 9], *die Welt ist tot* [6, с. 10] – *світ мертвий* [5, с. 9], *auf dem ursprünglich weitere Baracken dicht an dicht gedrängt standen* [6, с. 148] – *де раніше бараки тісно тулились один до одного* [5, с. 144].

Відтворюючи авторський синтаксис, П. Тарашук балансує між різними підходами: з одного боку, він зберігає авторську структуру речень: *Ich will eintreten. Ich drücke die Klinke* [6, с. 10] – *Я хотів увійти. Я тисну на кнопку дзвінка* [5, с. 8]. *Der Tag ist ganz hell, die Sonne scheint, die Luft flimmert, und die Straße glänzt vor Hitze* [6, с. 10] – *День ясний і безхмарний, сяє сонце, стоїть марево в повітрі, виблискує перегрітий асфальт* [5, с. 10], з іншого – видозмінює її: *Als ich fünfzehn war, hatte ich Gelbsucht* [6, с. 5] – *У п'ятнадцять років я хворів на жовтяницю* [5, с. 10]. „*Jungchen*“, *sagte sie verwundert, „Jungchen“*. *Sie nahm mich in die Arme* [6, с. 6], – «*Хлопче, хлопче!*» – *здивувалась вона і обхопила мене руками* [5, с. 5]. Такі перекладацькі рішення із застосуванням синтаксичних трансформацій зумовлені відмінностями у структурі німецької та української мов, а також прагненням перекладача зробити переклад читабельним; вони є необхідними для оптимального відтворення вихідного тексту у межах норм та традицій цільової мови.

Водночас помітним є той факт, що П. Тарашук не зберігає авторської пунктуації, зокрема і в реченнях, з'єднаних крапкою з комою, а замінює їх на речення з комою: *Im Hof lagerte Holz; in einer offenstehenden Werkstatt kreischte eine Säge und flogen die Späne* [6, с. 6] – *Деся у кутку лежали колоди, з відчинених навстіж дверей майстерні долидало вищання пилки, я бачив, як летить турса* [5, с. 4], або речення з двокрапкою: *Mit dieser geträumten Erinnerung bin ich beruhigt; das Haus in der anderen Umgebung wiederzusehen, kommt mir nicht sonderbarer vor als das zufällige Wiedersehen mit einem alten Freund in fremder Umgebung* [6, с. 9] – *Цей сновидний спогад заспокоював мене: побачивши незнайомий будинок у якомусь іншому середовищі видавалось мені не дивнішим, ніж випадково здибитись із дав-*

нім приятелем у чужому місті [5, с. 8]. Спостерігаємо також зміну типу речень за метою висловлювання: *Über dreißig?* [6, с. 17] – *Мабуть, їй за тридцять* [5, с. 14]. *Was war los, was war los – wie dumm du immer fragst. Du kannst nicht einfach so gehen* [6, с. 55] – *Що сталося, що сталося, – і чого ти завжди питаєш такі дурниці? Як ти міг отак просто піти?* [5, с. 54].

Що стосується точності перекладу, то не обійшлося без певних перекладацьких помилок, які більшою чи меншою мірою вплинули на якість перекладу. Розглянемо кілька прикладів, що привернули нашу увагу: *Sie hatte einen sehr kräftigen und sehr weiblichen Körper; üppiger als die Mädchen, die mir gefielen und denen ich nachschaute. Ich war sicher, daß sie mir nicht aufgefallen wäre, wenn ich sie im Schwimmbad gesehen hätte.... Überdies war sie viel älter als die Mädchen, von denen ich träumte* [6, с. 17] – *Вона мала сильне й розкішне жіноче тіло, пишніше, ніж у дівчини, яка мені подобалась і до якої я придивлявся. Я був певен, та дівчина не помітила, коли я розглядав її в басейні. ... Крім того, була набагато старша за дівчину, про яку я мріяв* [5, с. 14]. Такий переклад є абсолютним викривленням змісту тесту оригіналу, адже, по-перше, герой порівнює Ганну не з конкретною дівчиною, а з дівчатами, які йому подобалися, загалом. По-друге, *j-m nachschauen* перекладається українською «дивитися кому-небудь услід», *j-m auffallen* означає «впадати кому-небудь в очі», а сполучник *wenn* у реченні з Кон'юнктив II має значення «якби», «якщо б», а не «коли», оскільки виражає нереальну умову, можливість чи припущення. По-третє, в оригіналі йдеться про те, що Ганна не впала б в очі хлопцеві, якби він помітив її в басейні, а не «помітила, коли він розглядав її». Пропонуємо власний переклад цього уривка: «... тіло, пишніше, ніж у дівчат, які мені подобалися, і на яких я заглядався. Я був певен, що вона не привернула б до себе мою увагу, якби я побачив її в басейні. Крім того, вона була набагато старшою за дівчат, про яких я мріяв».

Неточність передання змісту спостерігаємо і в такому прикладі: „*Wart noch*“, *sagte sie, als ich aufstand und gehen wollte, „ich muß auch los und komm ein Stück mit“* [6, с. 8] – *Зачекай! – сказала вона, коли я підвівся й хотів піти. – Мені треба вийти, проведи мене трохи!* [5, с. 12]. В оригіналі йдеться про те, що це Ганна мала намір провести хлопця, а не просила провести її. *Komm* тут є не наказовим способом дієслова, а першою особою однини (у розмовній мові закінчення -e може опускатися). Пропонуємо власний варіант перекладу: «*Мені також потрібно вийти, я проведу тебе трохи*».

Розглянемо ще один приклад: *Ihr Gesicht verlor alle Form. Aufgerissene Augen, aufgerissener Mund, die Lider nach den ersten Tränen verquollen, rote Flecken auf Wange und Hals* [6, с. 54] – *Її обличчя втратило всяку форму. Розірвані очі, роздертий рот, розпухлі після перших сльозинок повіки, червоні плями на щоках і на шиї* [5, с. 53]. Автор описує сцену, коли Ганна зопалу вдарила хлопця ремінцем, а потім заплакала. Вона геть втратила контроль над собою та видавала якісь незрозумілі звуки. Її очі та рот були широко розкритими! Окрім значення «розривати, роздирати», дієслово *aufreißen* має інше значення – «широко розкрити» (рот, очі).

Незрозумілим є підхід перекладача і до відтворення німецької частки *doch*: „*Wir waren zusammen im Seminar – erinnerst du dich nicht mehr?*“ – „*Doch*“. *Wir gaben uns die Hand* [6, с. 169] – *Ми ж були разом на семінарі, – ти що, не втізнав мене? – Ні. Ми потисли руки один одному* [5, с. 164]. У читача перекладу

складається враження, що Мікаель не впізнав свого колишнього знайомого, хоча все було навпаки. *Doch* вживається у заперечній відповіді на питання, що містить заперечення, та перекладається українською «а як же», «так», «навіпаки». У цьому прикладі *doch* можна було перекласти як «чому ж».

Проаналізувавши ці приклади, можемо зробити висновок, що навіть досвідчений перекладач може припуститися помилок, які суттєво викривляють або неточно чи незрозуміло відтворюють зміст вихідного тексту.

Висновки. Як свідчить проведений аналіз, відтворення індивідуального стилю Б. Шлінка не є для П. Тарашчука проблемою: перекладач зберігає стилістичне навантаження оригіналу, максимально відтворюючи у перекладі авторські стилістичні засоби; фразеологічна насиченість перекладу є близькою до оригіналу, хоча інколи П. Тарашчук все ж нехтує українськими відповідниками та віддає перевагу дефразеологізації, що відображається на експресивності перекладу; відтворюючи регіональний та національний колорит, авторський синтаксис та пунктуацію, перекладач балансує між різними підходами, дотримуючись при цьому норм та узусу української мови, створюючи читабельний, зрозумілий для реципієнтів текст. Виклики перекладачеві становлять певні лексичні одиниці німецької мови, неправильний або неточний переклад яких призводить до відхилень від тексту оригіналу та викривлення інформації. Перспективи подальшого дослідження в цьому напрямі вбачаємо в аналізі україномовного перекладу роману «Olga» («Ольга», 2019), здійсненого Єленою Даскал, задля визначення можливості відтворюваності особливостей авторського стилю Б. Шлінка та узагальнення творчого досвіду перекладачів.

Література:

1. A. Kilb. Ein Gespräch mit Bernhard Schlink. Herr Schlink, ist „Der Vorleser“ Geschichte? *FAZ*. 20.02.2009. URL: <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/ein-gespraech-mit-bernhard-schlink-1100720.html>
2. Der Vorleser. Freie Enzyklopädie „Wikipedia“. URL: https://de.wikipedia.org/wiki/Der_Vorleser
3. Кудрявцева И.Н. Бернхард Шлинк: рассказывая истории. *Международный исследовательский журнал*. 2015. Вып. № 4 (35). Часть 2 (465). С. 89–93.
4. Андриенко В.П., Околова Е.А. Феномен прошлого в творчестве Бернхарда Шлінка (на примере романа «Чтец»). *Мировая литература на перекрестье культур и цивилизаций*. 2015. № 1 (9). С. 3–9.

Джерела ілюстративного матеріалу:

5. Шлінк Б. Чтець: роман / Бернгард Шлінк; пер. з нім. П.В. Тарашчука. Харків : Фоліо, 2016. 203 с.
6. Schlink B. Der Vorleser. Zürich: Diogenes, 1995. 206 S. URL: <https://www.dw.com/uk/бернгард-шлінкчтець/a-46038009>

Kozhedub L., Lalaian N. Translation of works by Bernhard Schlink into German (based on the novel “The Reader”)

Summary. The article offers material on the work of the famous German writer Bernhard Schlink and a translation of his works into Ukrainian. The analysis of the translation of the novel “The Reader” (1995), which became the most successful German book in recent decades and the international bestseller, was conducted. The main features of the individual style of the writer are determined: restraint, accuracy, clarity and conciseness of the narrative style; simple, sometimes even dry language; reality of depicted events; emotional impact on the reader due to the emplotment; detached representation of the plot; frequent use of interrogative sentences and rhetorical questions; the transition of dialogue into indirect speech; suggestiveness of the story; open ending, which allows different understandings of the depicted events etc.

The linguistic features of the author’s style at different test levels of the novel “The Reader” are analyzed and it is found that the author’s style of B. Schlink differs in the use of stylistically colored vocabulary, foreign language inclusions, large number of proper names, terms, phraseological units, various stylistic means (metaphora, anaphora, anadiplosis, climax, reiteration, rhetorical questions), simple narrative sentences, sentences with homogenous parts and compound sentences connected by a semicolon, sequential (chain) connection of sentences in the text.

The approach of the translator Petro Tarashchuk to the reproduction of the dominants of the author’s style is analyzed by using the examples. It was noticed that the translator tends to the strategy of domestication of the translation, applies various translation transformations and selects the true Ukrainian equivalents. It was found that P. Tarashchuk successfully reproduced most of the features of the author’s style in the translation. Some translation mistakes, which to a greater or lesser extent affected the accuracy of the translation, are also considered.

Key words: Bernhard Schlink, translation, individual author’s style, translation analysis, dominant, equivalent, translation transformations.